

MŰTEREMLÁTOGATÁS LIGETI ERIKÁNÁL

Ligeti Erikát előbb láttam a televízió képernyőjén, s csak utóbb ismertem meg személyesen is. Ideges alkatát, higanyérzékenységu temperamentumát, gondolatainak és gesztusainak örökös vibrálását a képernyő kritikus röntgensugarai már az első pillanatokban láthatóvá tették. Ligeti Erika higanytermészete mögött játékoság rejlik. Játék — a szó legnemesebb értelmében. Mert — ahogy mondani szokás — játszani is tudni kell. Olykor Picasso is játszik: papírt hajlít és hulladékanyagot applikál, hullámpapírra mókás fejet rajzol, szalvétába kutyafejecskét éget. Igaz, hogy Picasso nagyságának nem ezek a „művek” a zálogai. Mint ahogy Ligeti Erika is azért művész, mert a lehetőségből valóságot teremt. Az alkalmi képzőművész alapállásából hoz létre művészetet. Nem azt mondja, hogy az életnek vannak játékos oldalai is; nem e játékos vonatkozásokat jeleníti meg. Hanem úgy képzei, hogy az élet egészében játék, vagyis az életet játékká, a játékot pedig élletté oldja; a játéknak komolyságot és felelősséget, az életnek könnyed lebegést és derűt tulajdonít.

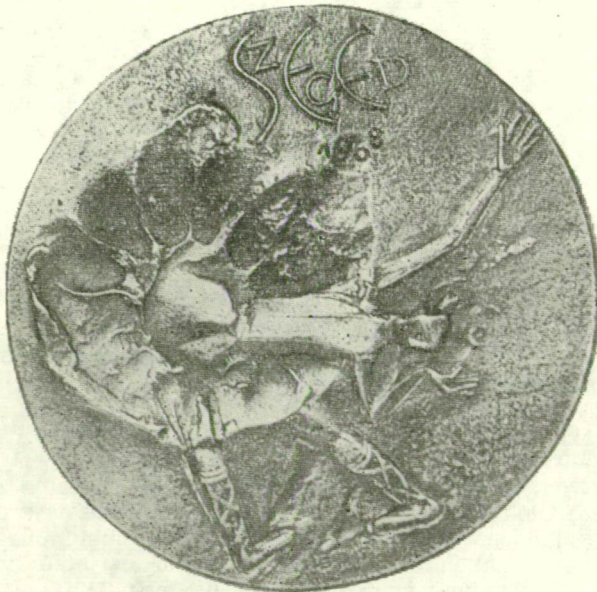
A commedia dell'arte képviselője a szobrászat területén. Maga írja — művésze színpadán maga formálja tovább szerepét. Miként a bábművészek, akiknek művészetéről nem is egyetlen érmet csupán, de egész éremsorozatot készít. Az együttes legtöbb darabja emberi kezet ábrázol. A kéz nemcsak a témával jelent szoros összefüggést. A mutatóujj hegyén elhelyezkedő vagy a hüvelykujjról vékony cémán lelőgő kis kerek (labda?) forma nem egyszerűen és nem is csupán a bábjáték varázslatát példázza: a fúrge ujjakat és az alakítás könnyedségét. Az éremsorozat egy kicsit önarckép és ars picturális is. Ligeti Erika úgy viszonyul a világhoz, ahogy a bábosok ujjai a kis kerek labdához, mely bármikor leeshet, ha mégoly logikusnak és éppen ezért biztonságosnak látszik is a hely, amit elfoglal. A lebegő labda helyzete alakul át művészi szemléletté és életérzéssé.

Vagyis nem az élet degradálódik Ligeti Erika művészetében játékká, hanem a játék emelkedik az élet közegébe. A *Kis lovas* kompozíció egyik bájos részletében persze játékról van szó csupán. A ló tömörszerűre faragott farkát finom keresztív köti középtűt a farhoz. Ez a masni teszi teljessé az idilli hangulatot, amit a mű arányai keltenek bennünk. Legtanulságosabb azonban a *Zene* címet viselő érem. Itt vizuálisan is szemléltethető — érzékelhető és megérthető — az a koordináta-rendszer, mely e pálya ívét meghatározza, s amit mi az iménti labdahelyzetnek nevezünk. Az érem szinte sík felületét néhány kecses vonal osztja meg. A két vízszintes talapzatul szolgál: rajta a függőleges vonal osztásától jobbra és balra éneklő figurák helyezkednek el. Hiába a nagyvonalú anyagkezelés és a tiszta formaképzés, a kompozíció ily módon kissé erőszakolt lenne, ha nem volna itt még egy egyenes, egy ferde tengely, mely anélkül, hogy megbontaná a mű fegyelmét, feloldja a vízszintes és függőleges egyenesek geometrikus világát. A ferde egyenes nélkül nemcsak lélektelenebb, de keményebb és zártabb is a világ: nem légtornászok vékony kötélén, hanem épület betonvázán jelennének meg előttünk az éneklő figurák. Márpedig Ligeti Erika nem csak, vagyis nem általában a zenéről szól a maga szerény eszközeivel, a kis kerek érem bizony szűk keretei között, hanem magáról is beszél, arról, hogy mit jelent neki a zene. Lehetne a zenéről úgy is beszélni, ahogy Picasso teszi a *Három muzsikus*-ban. Ligeti Erika azonban nem a zene olykor komorságig mély, népdalok őrizte évszázados érzéseit és emlékeit érzi fel és örökíti meg műveiben. Ő különben sem a picassói világgal, hanem Braque oldott festőiségével, lágy színeivel és dallamos formáival tart szavai szerint és valójában is rokonságot. Ligeti Erika az ének szárnyalását jeleníti meg. Művészetét a zene törekvése izgatja. A repülés, mely oly könnyen megy át véget hozó, megsemmisítő zuhanásba. A dallam kecses íve, melyre lelketlen hallgatás következik.

Ligeti Erika játékosságát az jelenti, hogy vállalja a repülést; de csupán a szárnyalást, anélkül, hogy tudomást venne a vállalkozás kockázatáról, hogy netán alázuhan. A kis labda ujjhegyen tartása, a kötélén való áthaladás hallatlan egyensúlyérzéklet követel. Ez az egyensúlyérzéklet Ligeti Erikának is az egyik legszembetűnőbb tulajdonsága. Nem véletlenül bukkan fel gyakorta kisplasztikáiban egyfajta archaikus előadásmód, a korai görög és egyiptomi szobrászat kicsit naiv, kicsit esetlen formálólve, mely szigorú szimmetriájával és már-már lapos formáival ugyanazt az élménykört rajzolja elénk, mint amiről érmeinek gótikus arányrendje tanúskodik. Még az anyag: az ősbibnek tetsző ólom és a fa is a régiség érzetét erősíti meg. A szándékoltan archaikus előadásmód másfelől magától értetődő formája a játékosságnak: az alakítás vélt (Ligeti Erika által tudatosan használt) primitívsege, leegyszerűsítő naivsága akaratlanul is mosolyt csal a néző arcára.

Nem véletlen, hogy Ligeti Erika legjobb művének kőből faragott önportréját nevezik. A játék, mint forma és tartalom, ebben a műben jelentkezik a leggazdagabban. A modern szobrászat nagyvonalúsága, régire vágyódása ötvöződik először is az egyiptomi és a mezopotámiai művészet dekoratív szellemével. Az arc mosolyának másik forrása — a formálás belső ellentmondása. A fej egészének körplasztikai megjelenése, a száj naturalis képzése egy elvontabb formálólvevel, a haj rovátkolásával és a szemgödör körre egyszerűsítésével találkozik. Így, bár súlyos kőből faragott a mű, mégis játékos. A játékosság könnyednek vélt tartalmát büszkeség és képességtudat telíti.

VADAS JÓZSEF

LIGETI ERIKA: SZEGED